

معاونت تحقیقات و فناوری
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

شیوه نامه اجرایی
داوری طرح‌های اثرگذار
در ارزیابی سالانه فعالیتهای تحقیقات و فناوری
دانشگاهها و مراکز تحقیقات علوم پزشکی کشور
سال ۱۴۰۰

مرکز توسعه و هماهنگی ارزیابی تحقیقات

شهریورماه ۱۴۰۱

صفحه	فهرست
۱	۱- مقدمه
۲	۲- تعاریف
۳	۳- اهداف
۳	۴- الزامات اجرا
۴	۵- گام های اجرایی
۵	فرآیند داوری طرحهای اثرگذار مبتنی بر سامانه جامع ارزشیابی مرکز توسعه و هماهنگی ارزیابی تحقیقات
۶	۶- کلیات محور اثرگذاری
۷	جدول شماره ۱- بخشهای مهم و کلیدی محور اثرگذاری در ارزشیابی تحقیقات و فناوری دانشگاهها / دانشکده ها / مراکز تحقیقات علوم پزشکی
۹	چک لیست غربالگری اولیه طرحهای اثر گذار "ویژه دبیران محترم کمیته تخصصی"
۱۰	چک لیست امتیازدهی طرحهای اثر گذار "ویژه اعضای محترم کمیته تخصصی"
۱۱	چک لیست جمع بندی نهایی طرحهای اثر گذار "ویژه دبیران محترم کمیته تخصصی"
۱۲	۷- منابع

۱- مقدمه

اندازه‌گیری و بررسی اثرات ناشی از پژوهش‌های سلامت مدت هاست مورد توجه بسیاری از کشورها قرار گرفته و پاسخگویی به این سؤال مهم که هزینه صرف شده برای انجام پژوهش چه بروندادی را برای نظام بهداشت و پیشگیری داشته است، دغدغه اصلی بسیاری از سازمانهای تصمیم‌گیردر سطوح مختلف بوده است. در واقع بهره‌مندی از علم نافع و انجام پژوهشهای اثرگذار نه تنها از تاکیدات مقام محترم وزارت بوده، بلکه به عنوان یکی از مطالبات اساسی اسناد بالا دستی در برنامه‌های توسعه ای کشور نیز همواره مطرح شده است. در این راستا، معاونت تحقیقات و فناوری به عنوان یکی از اولویتهای اصلی خود برنامه ارزیابی پژوهش‌های تاثیرگذار بر سلامت را در دستور کار خود قرار داده است. این فرایند به صورت نیمه متمرکز و با تعامل دانشگاههای علوم پزشکی به ارزیابی پژوهش‌های اثرگذار بر سلامت که منجر به تولید محصول، اصلاح نظام سلامت، افزایش بهره‌وری و نهایتاً گره‌گشایی از معضلات حوزه سلامت کشور خواهد شد، پرداخته تا ضمن ارزیابی وضعیت موجود، از کلیه مشوق‌های علمی، اجرایی و حمایتی خود در جهت تقویت و گسترش انجام این قبیل پژوهشها استفاده نماید. این برنامه که در سال گذشته، جهت ۱۸ دانشگاه علوم پزشکی کشور بصورت آزمایشی اجرا گردید، در ارزشیابی سال جاری (۱۴۰۰) جهت تمامی دانشگاههای علوم پزشکی بصورت محور اصلی با احتساب امتیاز ویژه مورد تاکید و تایید قرار گرفته است.

۲- تعاریف

۱-۲- دانشگاه علوم پزشکی

منظور از دانشگاه علوم پزشکی، کلیه دانشگاهها و دانشکده های علوم پزشکی مشارکت کننده در ارزشیابی سالانه فعالیتهای تحقیقات و فناوری در چهار گروه مجزا شامل:

۱-۱-۲- دانشگاههای علوم پزشکی تیپ یک: تهران، شهید بهشتی، ایران، کرمان، مشهد، تبریز، شیراز، جندی شاپور اهواز، مازندران، اصفهان

۱-۲-۲- دانشگاههای علوم پزشکی تیپ دو: کرمانشاه، همدان، بقیه الله، شهید صدوقی یزد، دانشکده علوم پزشکی تربیت مدرس، کاشان، بابل، ارومیه، گیلان، سمنان، البرز، بابل، بیرجند، زنجان، گیلان، علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، گلستان، لرستان، اراک، شهرکرد، قزوین، زاهدان، اردبیل، قم، هرمزگان، رفسنجان، شاهد

۱-۲-۳- دانشگاههای علوم پزشکی تیپ سه: کردستان، ایلام، سبزوار، بم، بوشهر، یاسوج، شاهرود، مراغه، نیشابور، زابل، گناباد، ارتش، فسا، تربت حیدریه، خراسان شمالی، آبادان، چهرم، ساوه، دزفول، ایرانشهر، جیرفت، بهبهان

۱-۲-۴- دانشکده های نوپا: لارستان، گراش، خوی، خلخال، سیرجان، اسدآباد، شوشتر، اسفراین، تربت جام، خمین، سراب

۲-۲- مراکز تحقیقاتی

منظور از مرکز تحقیقات واحد حقوقی است که توسط شورای گسترش نظارت و ارزشیابی دانشگاههای علوم پزشکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به تصویب رسیده است.

۲-۳- مراکز تحقیقات مشمول ارزشیابی اثرگذاری

مراکز تحقیقات مشمول ارزشیابی طرحهای اثرگذار شامل مراکز با فعالیت بیش از ۱۰ سال و مراکز تحقیقات دارای ردیف مستقل بودجه می باشد.

۲-۴- کمیته تخصصی (علمی)

کمیته ای متشکل از حداقل ۵ تا ۷ نفر متخصص در زمینه حیطه طرحهای اثرگذار بوده که با ابلاغ معاون تحقیقات و فناوری وزارت متبوع، مسئولیت داوری طرحهای اثرگذار در ارزشیابی فعالیتهای تحقیقات و فناوری سال جاری را به عهده دارند. تعداد این کمیته ها بر اساس حیطه طرحهای اثرگذار شامل هفت کمیته با عناوین: علوم بالینی، علوم پایه، دندانپزشکی، علوم دارویی، علوم بهداشتی، فناوری و سلامت عمومی می باشد. هر کمیته تخصصی دارای یک دبیر می باشد.

۲-۵- سامانه جامع ارزشیابی تحقیقات و فناوری

سامانه جامع ارزشیابی، پلت فرم جمع آوری داده های مربوط به ارزشیابی به آدرس <https://evaluation.research.ac.ir> می باشد که دسترسی آن جهت بارگزاری داده ها به کارشناس مسئول ارزشیابی در سطح دانشگاه و مرکز تحقیقات و جهت بررسی مستندات به دبیر کمیته تخصصی طرح های اثرگذار داده شده است.

۳- **اهداف:** اهداف بررسی و اندازه‌گیری اثرات پژوهش را می‌توان در چهار حیطه کلی بیان نمود:

حمایت طلبی: اثبات فواید حمایت از پژوهش، افزایش درک از پژوهش و فرایندهای آن، در سیاست‌گذاران و جامعه به منظور تغییر سیاست‌ها و رفتار ایشان.

پاسخگویی: نشان دادن اینکه بودجه پژوهش به صورت کارا و اثربخش مصرف شده است و پژوهشگران و نظام پژوهشی را مورد سؤال قرار می‌دهد.

تخصیص منابع: تعیین این موضوع که در آینده در کدام قسمت پژوهش سرمایه‌گذاری شود که بهترین استفاده از منابع محدود موجود انجام پذیرد.

تحلیل: درک این موضوع که چگونه و چرا پژوهش اثربخش است و چگونه می‌توان آن را بهتر حمایت نمود، با هدف تولید شواهد برای سیاست‌گذاری‌های پژوهشی.

۴- الزامات اجرا

۴-۱- توانمندسازی کارشناسان مسئول ارزشیابی:

در اجرای بهینه فرایند ارزشیابی جامع تحقیقات و فناوری از طریق سامانه ارزشیابی، کلیه کارشناسان مسئول ارزشیابی طی برگزاری چندین کارگاه آموزشی، با مفهوم اثرگذاری، طرحهای اثرگذار، نحوه جمع آوری مستندات و چگونگی بازگزاری آن در سامانه آشنا می‌شوند.

۴-۲- توانمندسازی دبیران کمیته های تخصصی:

جهت کلیه دبیران کمیته های تخصصی، کارگاه آموزشی نحوه بررسی مستندات طرحهای اثرگذار، امتیازدهی و ارائه بازخورد به دانشگاهها / مراکز تحقیقاتی برگزار می‌شود.

۵- گام های اجرایی

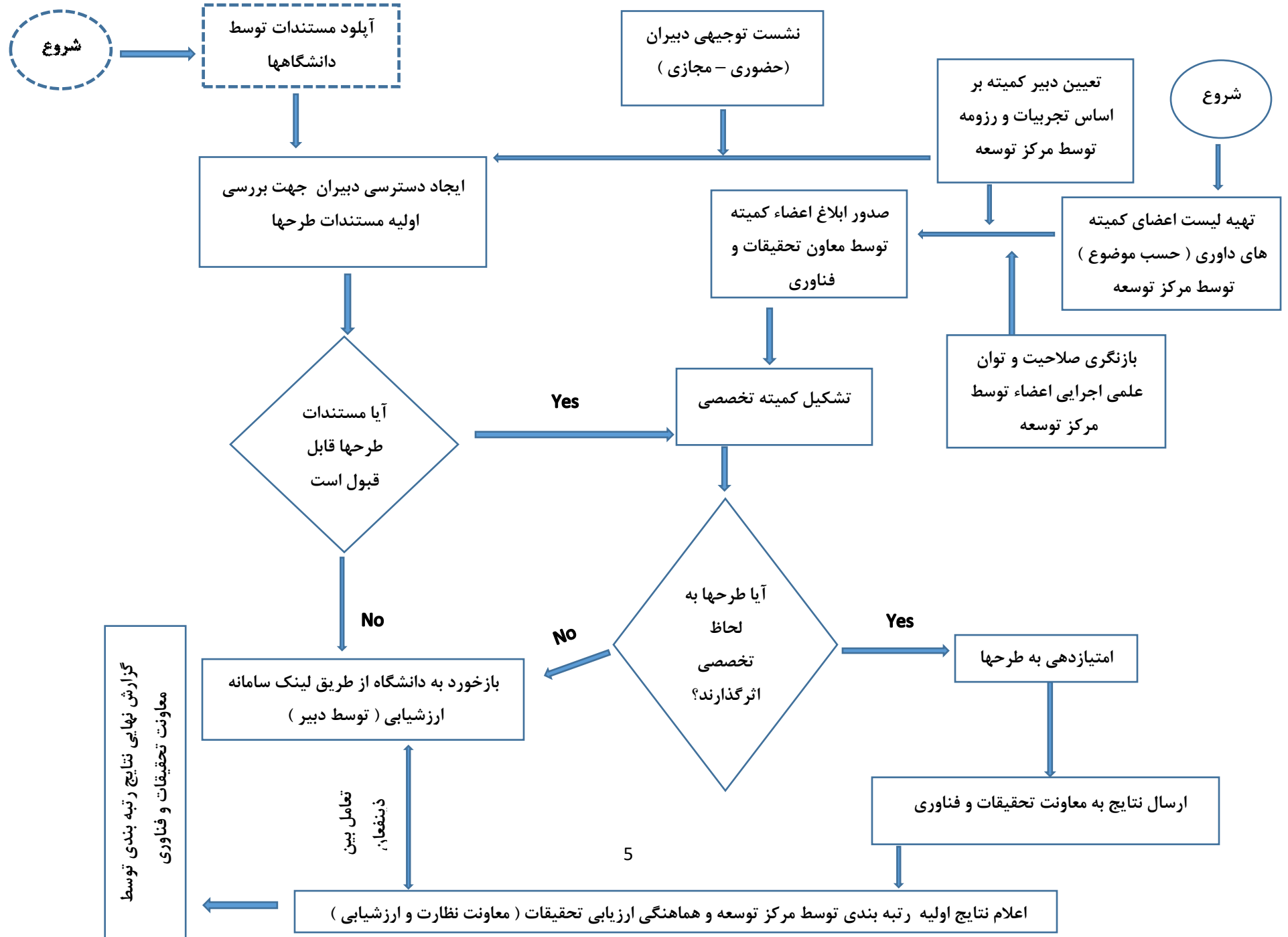
جهت انجام فرایند داوری ، مراحل ذیل اجرا می گردد^۱ :

- ۵-۱- کارشناس مسئول ارزشیابی در سطح دانشگاه / دانشکده / مرکز تحقیقاتی مستندات مربوط به طرحهای اثر گذار را در سامانه جامع ارزشیابی تحقیقات و فناوری بارگزاری می نماید (مطابق تقویم ارزشیابی دانشگاهها / مراکز).
- ۵-۲- دسترسی به سامانه جامع ارزشیابی جهت بررسی اولیه مستندات طرح های اثر گذار به دبیر هر کمیته تخصصی داده می شود(در بازه زمانی ارزشیابی توسط کارشناس رابط کمیته های تخصصی).
- ۵-۳- طرحهای فاقد مستندات / نقص در ارسال مدارک توسط دبیر کمیته تخصصی از فرایند داوری خارج می شود و بازخورد آن به دانشگاه / دانشکده در سامانه ثبت می گردد.
- ۵-۴- طرحهای دارای مستندات کامل جهت داوری تخصصی ۴۸ ساعت قبل از تشکیل کمیته تخصصی از طریق پست الکترونیکی و یا فضای مجازی توسط دبیر کمیته به اعضای کمیته تخصصی جهت بررسی، ارسال می گردد.
- ۵-۵- جلسه کمیته تخصصی به صورت حضوری و در ستاد وزارت بهداشت و یا مکانی که از طرف معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت تعیین می شود ، تشکیل می گردد و نماینده معاونت (ناظر بر کمیته های تخصصی) در تمام جلسات کمیته تخصصی حضور خواهد داشت.
- ۵-۶- طرحهای اثرگذار توسط دبیر کمیته در جلسات کمیته تخصصی مطرح گردیده و اعضای کمیته بر اساس شیوه نامه مربوطه ، امتیازدهی به هر طرح را انجام داده و در پایان جلسه ، فرم امتیازدهی امضا شده را تحویل دبیر کمیته خواهند داد.
- ۵-۷- در مواردی که طرح مطروحه دارای وابستگی سازمانی فرد یا افرادی از اعضای کمیته تخصصی باشد ، امتیاز مربوط به آن طرح توسط سایر اعضای غیر وابسته صورت می گیرد . به عنوان مثال در صورتیکه طرح از دانشگاه علوم پزشکی X باشد ، امتیاز اعضای محترم کمیته تخصصی با افیلیشن دانشگاه علوم پزشکی X از لیست امتیاز طرح مذکور حذف و لحاظ نخواهد شد.
- ۵-۸- کلیه فرم های امتیاز دهی به هر طرح توسط دبیر کمیته جمع آوری و تجمیع نمرات و میانگین نمره هر طرح توسط وی محاسبه و به نماینده معاونت (ناظر بر کمیته های تخصصی) در کمیته تحویل داده می شود .
- ۵-۹- میانگین امتیازات طرحهای اثرگذار توسط دبیر کمیته تخصصی و با نظارت نماینده معاونت تحقیقات و فناوری وارد سامانه جامع ارزشیابی شده و بر اساس توابع تعریف شده، سقف امتیازات مربوطه توسط سامانه لحاظ می گردد^۲.

^۱فیلم آموزشی کوتاه / اسلاید های مربوط به محور اثرگذاری در آدرس: <https://aparar.com/v/t71v6> موجود می باشد.

^۲ : فرایند داوری در صفحه بعد آمده است.

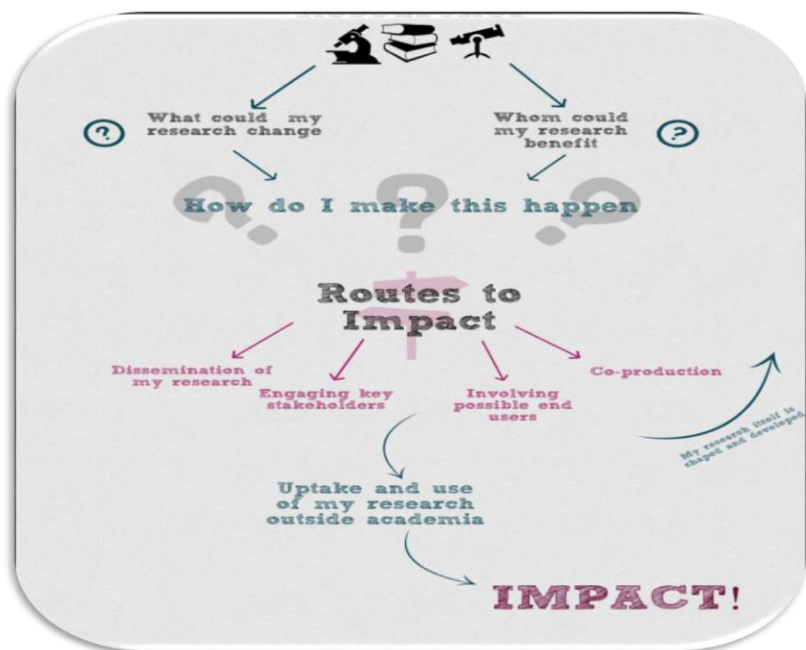
فرآیند داوری طرحهای اثرگذار مبتنی بر سامانه جامع ارزشیابی مرکز توسعه و هماهنگی ارزیابی تحقیقات

۶- کلیات محور اثرگذاری

۶-۱- تعریف اثر پژوهش

عبارت است از سهم قابل اندازه گیری پژوهش در اقتصاد، جامعه، فرهنگ، امنیت ملی، سیاست‌های عمومی یا خدمات، بهداشت، محیط زیست یا کیفیت زندگی، فراتر از دانشگاه (شکل ۱)

شکل ۱: مسیرهای منتهی به اثرگذاری

۶-۲- چالش‌های ارزشیابی اثرگذاری پژوهش

در ارزشیابی اثرگذاری پژوهش، همواره با چهار چالش اصلی روبرو هستیم:

- انتساب اثر^۳: عدم توانایی انتساب اثر ایجاد شده به پژوهش انجام شده
- زمانبر بودن^۴: طولانی بودن زمان لازم جهت ایجاد اثر از پژوهش‌های انجام شده
- خلاف واقع یا حقیقت جایگزین^۵: عدم توانایی پیش‌بینی شرایط در صورت عدم انجام تحقیق به عبارت دیگر "اگر تحقیق انجام نمی‌شد چه اتفاقی رخ می‌داد؟"
- اصطلاحات معنی‌دار^۶: عدم قابلیت اندازه‌گیری تاثیرات ایجاد شده ناشی از پژوهش بصورت کمی به خصوص در مورد اثرات اجتماعی

³ Attribution issue

⁴ Time lag

⁵ Counterfactual

⁶ Meaningful terms

جدول شماره ۱ - بخشهای مهم و کلیدی محور اثرگذاری در ارزشیابی تحقیقات و فناوری دانشگاهها / دانشکده ها و مراکز تحقیقات علوم پزشکی

ردیف	محور اثرگذار	حوزه فعالیت/شاخص ها	مستندات مورد نیاز	امتیاز به ازای واحد شاخص	سقف امتیاز
۱	اثرگذار بر تصمیم گیری	طرح‌های تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی مرکز تحقیقات که نتایج آن طی سال ارزشیابی منجر به اصلاح تصمیم گیری و یا ابلاغ تصمیمات جدید شده و در سیستم استفاده گردد.	<ul style="list-style-type: none"> - کد تصویب طرح در شورای پژوهشی مرکز تحقیقات - گزارش نهایی طرح و یا مقاله حاصل از طرح - مستند بیانگر اصلاح تصمیم گیری مطابق با موارد قید شده 		
۲	اثرگذار بر وضعیت سلامت/ ارائه خدمات	طرح‌های تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی مرکز تحقیقات که نتایج آن طی سال ارزشیابی منجر به تغییر در وضعیت سلامت مردم / بهبود کیفیت ارائه خدمات سلامتی به جامعه شده است. مصادیق تغییر در سلامت مانند تغییر در شیوع و یا بروز بیماری، تغییر کیفیت زندگی، و یا افزایش طول عمر بوده که می‌تواند از طریق بهبود فرآیند پیشگیری، درمان و بازتوانی ایجاد شود و مصادیق تغییر در کیفیت ارائه خدمات سلامتی مانند افزایش مقبولیت، دسترسی، مناسبت، اثربخشی، کارایی و ایمنی و... می باشد	<ul style="list-style-type: none"> - کد تصویب طرح در شورای پژوهشی مرکز تحقیقات - گزارش نهایی طرح و یا مقاله حاصل از طرح - مستند بیانگر تغییر در وضعیت سلامتی / بهبود ارائه خدمت (مانند گزارش انجام طرح تحقیقاتی که تغییر ایجاد شده و یا را اثبات نماید و...) 	در سطح دانشگاه تا ۵ امتیاز	۵۰۰
۳	اثرگذار بر مولفه های موثر بر سلامت	طرح‌های تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی مرکز تحقیقات که نتایج آن طی سال ارزشیابی منجر به تغییر در مولفه‌های موثر بر سلامت (اجتماعی، فرهنگی، محیطی و...) شده است. مصادیق تغییر در مولفه‌های موثر بر سلامت مانند کاهش عوامل خطر، افزایش تامین عدالت در سلامت و... می‌باشد.	<ul style="list-style-type: none"> - کد تصویب طرح در شورای پژوهشی مرکز تحقیقات - گزارش نهایی طرح و یا مقاله حاصل از طرح - مستند بیانگر تغییر در مولفه‌های موثر بر سلامت (مانند گزارش انجام طرح تحقیقاتی که تغییر ایجاد شده و یا را اثبات نماید و...) 	در سطح استان تا ۲۰ امتیاز	
۴	اثرگذار بر اقتصاد (ویژه مراکز تحقیقاتی)	طرح‌های تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی مرکز تحقیقات که نتایج آن طی سال ارزشیابی منجر به ایجاد اثرات اقتصادی شامل درآمدزایی و افزایش کارایی شده اند. مصادیق تغییر در اثرات اقتصادی شامل تولید محصول یا خدمات قابل فروش جدید، بهینه نمودن کالا و یا محصول قبلی (افزایش کیفیت و یا کاهش هزینه تولید)، ایجاد کارآفرینی دانش بنیان، اجرای مداخلات مبتنی بر شواهدی که منجر به کاهش تعداد روزهای از دست رفته کار به علت بیماری یا ناتوانی و یا کاهش هزینه‌های مستقیم بیماران و نظام سلامت گردد.	<ul style="list-style-type: none"> - کد تصویب طرح در شورای پژوهشی مرکز تحقیقات - گزارش نهایی طرح و یا مقاله حاصل از طرح - مستند بیانگر تغییر در اثرات اقتصادی (مانند گزارش انجام طرح تحقیقاتی که تغییر ایجاد شده و یا را اثبات نماید و...) 	در سطح ملی تا ۱۰۰ امتیاز	

ملاحظات :

- در بررسی طرح های تحقیقاتی اثرگذار ، تاریخ تصویب طرح محدودیت زمانی نداشته و تنها تاریخ ایجاد اثر مربوط به سال ارزشیابی (سال ۱۴۰۰) می باشد.
- تعداد طرحهای اثر گذار در دانشگاههای علوم پزشکی بر اساس تعداد اعضای هیات علمی شاغل آن دانشگاه تعیین می شود .
- تعداد طرحهای اثر گذار در مراکز تحقیقات با بیش از ۱۰ سال فعالیت و یا دارای ردیف مستقل بودجه به ازای هر مرکز دو طرح می باشد .
- سطح ملی در طرحهای اثرگذار با ایجاد اثر در بیش از یک استان تا تمام کشور را شامل می شود . بر اساس تعداد استانهای اثر پذیر ، امتیاز طرح تا سقف ۱۰۰ امتیاز برای کل کشور محاسبه می شود
- سطح استانی در طرحهای اثرگذار شامل ایجاد اثر در تنها یک استان می باشد . امتیاز ایجاد اثر در این سطح دارای سقف ۲۰ است .
- سطح دانشگاهی در طرحهای اثرگذار شامل ایجاد اثر در محدوده جغرافیایی تحت پوشش دانشگاه می باشد . سقف امتیاز برای ایجاد اثر ۵ می باشد .
- جهت انجام دقیق فرایند داوری سه چک لیست طراحی شده که در اولین جلسه حضوری در اختیار دبیران قرار می گیرد.

معاونت تحقیقات و فناوری
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

چک لیست غربالگری اولیه طرحهای اثر گذار " ویژه دبیران محترم کمیته تخصصی "

نام و نام خانوادگی دبیر:

وابستگی سازمانی :

نام کمیته تخصصی :

ردیف	عنوان طرح تحقیقاتی	نام دانشگاه / مرکز تحقیقات علوم پزشکی	دلایل عدم ورود طرح به فرایند داوری *	ملاحظات

*: دلایل عدم ورود طرح به فرایند داوری شامل هر یک از موارد ذیل می باشد :

- عدم وجود مصوبه طرح تحقیقاتی / کد تصویب طرح از دانشگاه / دانشکده / مرکز تحقیقات
- تاریخ ایجاد اثر مربوط به سال ۱۴۰۰ نباشد
- مدرکی دال بر فعال بودن طرح مانند گزارش نهایی یا گزارش پیشرفت کار ارائه نکرده نباشد
- مستند مبنی بر اثرگذاری ارائه نشده باشد

نام و نام خانوادگی

محل درج امضاء

معاونت تحقیقات و فناوری
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

چک لیست امتیازدهی طرحهای اثر گذار "ویژه اعضای محترم کمیته تخصصی"

نام و نام خانوادگی داور :

وابستگی سازمانی :

نام کمیته تخصصی :

نام دبیر کمیته :

تاریخ برگزاری جلسه :

ردیف	عنوان طرح تحقیقاتی	نام دانشگاه / مرکز تحقیقات علوم پزشکی	سطح ایجاد اثر *	امتیاز طرح	ملاحظات

*: سطح ملی: تا ۱۰۰ امتیاز ، سطح استانی : تا ۲۰ امتیاز ، سطح دانشگاهی : تا ۵ امتیاز

نام و نام خانوادگی

محل درج امضاء

معاونت تحقیقات و فناوری
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

چک لیست جمع بندی نهایی طرحهای اثر گذار "ویژه دبیران محترم کمیته تخصصی"

نام و نام خانوادگی دبیر:

وابستگی سازمانی:

نام کمیته تخصصی:

تاریخ برگزاری جلسه:

میانگین	جمع امتیازات	امتیازات داوری							نام دانشگاه / مرکز تحقیقات علوم پزشکی	عنوان طرح تحقیقاتی	ردیف
		داور ۷	داور ۶	داور ۵	داور ۴	داور ۳	داور ۲	داور ۱			

نام و نام خانوادگی

محل درج امضاء

۷- منابع :

۱. سیاستهای کلی سلامت ابلاغ شده از سوی مقام معظم رهبری ۱۳۹۳. Available from: <https://farsi.khamenei.ir>
۲. اسلامی مش. قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶) Available from: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/>
۳. سند جامع علمی کشور ۱۳۸۹. Available from: <https://irimc.org/Portals/0/PDF/ScientificMap.pdf>
۴. نقشه جامع علمی سلامت: وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی؛ ۱۳۹۰.
۵. غلامعلی م. دستنامه سنندج - مدل ارزیابی موسسه های پژوهش کشور. تهران - ایران مرکز نشر دانشگاهی - وزارت علوم تحقیقات و فناوری ۱۳۹۸.
۶. HEFCE. Research Excellence Framework 2014: Overview report by Main Panel C and Sub-panels 16 to 26. 2015.
۷. Sciences CAoH. Making an impact: a preferred framework and indicators to measure returns on investment in health research. CAHS Ottawa, ON; 2009.